

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəblər üçün, gülən üzlər üçün,
heyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

Ürək ver:

ZİRZƏMİ QUŞU

FƏRİBA VƏFİ

Fars dilindən tərcümə:

Ariz Tarverdiyev

Koordinator: Amin
Redaktor: Toğrul MUSAYEV
Korrektor: Turac ELDARQIZI
Tərtibatçı: İsmayıl SÜLEYMANLI
Art-direktor: Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ
Cildin dizayneri: Nərgiz ƏLİYEVƏ

فريبيا وافي
پرئدهى من

Fəriba Vəfi
ZİRZƏMİ QUŞU

Bakı, “Parlaq İmzalar” Nəşriyyatı – 2024, 184 səh. / II nəşr

© **Nashr-e Markaz Publishing Co. / 2002**

© **Parlaq İmzalar MMC / 2018**

Kitab “Nashr-e Markaz Publishing Co.” ilə bağlanmış müqavilə əsasında nəşr olunur. Kitabın Azərbaycan dilində nəşr hüququ “Parlaq İmzalar” Nəşriyyatına məxsusdur. Bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 50
Müasir dünya ədəbiyyatı | 1

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: “AVE PRINT” MMC
SENTYABR / 2024

Fəriba Vəfi 1963-cü il yanvarın 21-də Təbrizdə anadan olub. “Səhnənin dərinliyində” adlı ilk kitabı 1996-cı ildə çap edilib. “Zirzəmi quşu” adlı ilk romanını isə 2002-ci ildə yazıb.

“Zirzəmi quşu” çap olunduğu il İranda çox böyük rəğbətə qarşılanıb. Vəfi elə həmin il romana görə “Qolşiri” və “Yəlda” ədəbiyyat mükafatlarına layiq görülüb. İranda 30 dəfədən çox çap edilən “Zirzəmi quşu” ingilis, italyan, ispan, alman və türk dillərinə çevrilib.

Fəriba Vəfi hazırda ailəsi ilə birlikdə Tehranda yaşayır və ədəbi yaradıcılığını davam etdirir.

Ariz Tarverdiyev 1988-ci il noyabrın 5-də anadan olub. 2006-cı ildə BDU-nun Şərqsünaslıq fakültəsinin “Fars dili və ədəbiyyatı” bölməsinə daxil olub. 2010-cu ildə elə həmin universitetin Şərqsünaslıq fakültəsinin magistratura pilləsində İran ədəbiyyatı üzrə ali təhsilini davam etdirib.

7 roman, 3 şeir məcmuəsini dilimizə çevirən tərcüməçi daha çox məşhur İran yazıçısı Mustafa Məsturun əsərlərinin tərcüməsi ilə tanınıb. Ariz Tarverdiyev tərcümə və ədəbi əlaqələr sahəsində xidmətlərinə görə 2015-ci ildə Təbriz Universitetinin fəxri mükafatına layiq görülüb.

1

Bura kommunist Çindir. Mən Çini görməmişəm, amma, zənnimcə, eynən bizim məhəlləmiz kimi bir yerdir. Yox, daha doğrusu, məhəlləmiz Çinə bənzəyir; hər tərəfi insan qaynayır.

Deyirlər, Çinin küçələrində heyvan növünə rast gəlməzsən. Hara baxsan, ancaq adamlardır. Belə olan halda bizim məhəlləmiz Çindən bir balaca üstündür. Çünki eyvanda yaşayan avara bir pişiyimiz var. Üçüncü mərtəbədəki qonşu da, deyəsən, tutuquşu saxlayır. Küçənin başında da bir zomağaza var.

Bu evə köçəndə buraları sevməyi qərara aldım. Əgər bu qərara gəlməsəydim, ola bilərdi ki, heç vaxt buraları sevməyim. Çox səs-küylü idi və ilk gündən sanki məni mühitlə daha yaxından tanış etmək üçün Haşimi bəy on dörd yaşlı qızını şallağın altına salıb bir neçə dilin qarışığından ibarət söyüşləri çınqıl daşları kimi arxa həyəətə tökdü.

Anam deyir məhəlləniz anbar kimidir; hər nə desən tapmaq olar. Anam düz deyir. Küçəmiz nemətlərlə doludur. Bir neçə çörəkçi, saysız-hesab-

sız baqqal dükanları. Əvvəllər hansından alım ki, digəri inciməsin deyə tərəddüd edirdim. Burada hamıya çatacaq qədər meyvə-tərəvəz dükanı var.

Amma piyada səkiləri sevgimi o ki var zədələyir. O qədər dar və ensizdirlər ki, yanbayan getmək mümkün deyil. Ya gərək öndə gedəsən, ya da arxada; ya gərək ötüb keçəsən, ya da yol verəsən. Ayağının altına baxa-baxa yerisən, ancaq çirk görə bilərsən. Səkiləri çox çirklidir. Su ləkələri, bəlgəm, tüpürcək, yağ və ya əzilmiş göy-göyərtili insan təxəyyülündən baş çıxarmaq istəyən psixoloq tələbələrin işinə yarayar ancaq.

Başını qaldırıb fikirləşirsən ki, nə qədər göz yumub görməzdən gəlsən belə bu mənzərəylə öyünmək mümkün deyil. Hisli-paslı damlar, zivələrdən asılan, yuyulmuşa oxşamayan pal-paltarın mənzərəsi. Göydələnlərlə alçaqmərtəbəli binələr bir-birinə yapışıb. Hər küçədə polad pəstahları yerə sərilmiş, sement kisələri üst-üstə qalanmış, arabaları, yük maşınları torpaqla dolu bir neçə yarımçıq tikili var.

Hər yerdə qədimi evləri söküb, yerində bina tikirlər. Viran qalmış evlərin toz-torpağa bulaşmış qızılıgül kolları, yasəmən salxımları heç şairlərin də dərдинə dəyməz. Qədimi evlərin arxasında dəmir şəbəkə qapılı, kiçik eyvanlı adda-budda yeni evlər gözə dəyir. Məhəlləmiz gün eynəyi taxıb saçlarını arxaya darayan, amma ayaqqabıları həmişə yırtıq olan Cəfər Eşqiyyə bənzəyir.

Küçənin başındakı parkı ilk həftədə kəşf etdim. Bu parkda ağacdan çox, adam var. Məhəllənin ahılları cərgə ilə skamyalarda əyləşiblər. Elə bil onları gəlib-gedən tamaşa etsin deyə şüşəsiz vitrinə düzüblər. Parka, yəni küçənin kənarında o üçbucaq formalı əraziyə gedəndə uşaqlar parkın sonunda, qələbəlikdən, zir-zibildən cəhənnəmə bənzəyən yerdəki yelləncəyə tərəf qaçırlar.

Əmirlə mən parkda gəzişib bir-birimizin gələcəyini tapırıq. Mən həmişə ən yaraşlıq qocaları seçirəm. Keçəl, gözləri zəif görən birini göstərib, “bu sənin gələcəyindir”, – deməyə ürəyim gəlmir.

Qoca kişinin qəddi ağacların başını görə bilməyəcək qədər bükülməyib. Çiyinləri sısqa görünsə də, baxışlarında – qalın şüşəli eynəyin ardından belə – hələ də istək, coşqu işartıları sezilir. Əmirsə əzilib-büzülmüş köhnə kağız parçasına bənzəyən bir qarını mənə göstərib “iyirmi ildən sonrakı sənsən”, – deyir.

Küçəmizdən sonrakı dördyolla hərəkət edəndə buraları daha çox Hindistana bənzədirəm; insanların arasındakı məsafələri belə dolduran, nəfəs aldıqca dəyişən qoxuların ölkəsinə. Qoxular bir-birinə qarışır və burnum bir anlıq hissiyyat duyğusunu itirir. Qatıq dükanının qarşısından keçəndə Şahinə səslənirəm. Elə bu andaca burnumun pərlərinin kəsif qoxunun şiddətindən titrədiyinin fərqinə varıram. Bu anda mənim üçün qaynadılmış süd iyilə pörtlədilmiş qarın qoxusu-

nu ayırd eləmək, qarın ağrısıyla mədə ağrısını ayırd eləmək qədər əhəmiyyət kəsb edir.

Bura istər Çin olsun, istər Hindistan, insan qaynayır. Əksəriyyəti də uşaqlardır. İlahi, nə qədər uşaq var! Əmir deyir nəşəxorlar daha çoxdur. Nahardan bir qədər sonra küçələr adamlarla dolur. İynə atsan, yerə düşməz. Hətta maşın dayanacaqları, pilləkənlər də. Binanın komendantı divara yazıb yapışdırdığı kağızda möhtərəm sakinlərindən uşaqlarını istirahət saatlarında küçəyə göndərməmələrini xahiş edir.

Komendant deyir: “Hər ay təzə bir kağız yapışdırıram. Elə həmin gün də cırıb atırlar”.

Gülür. Özünün də üç uşağı var.

2

Evimizin cəmi əlli kvadratmetr sahəsi var. Şəhərin yuxarısındakı ortabab bir evin bağçası qədər. Ona görə Əmir həmişə mənə, “bu qədər evim, evim demə”, – deyir.

Bu, köçdüyümüz doqquzuncu evdir. Amma budəfəki köçdə yaşadığımız hissi heç birində yaşamamışdıq. Əmir bu hissləri yaşamağa belə xəcalət çəkir, o ki qaldı onu dilinə gətirməyə.

Amma mən evimizdən danışmaq istəyirəm. Heç bir ev sahibinin kirayənişini olmadığımız evdən. Ev sahibləri şeytan deyil, amma onun qədər insan ruhunu istila etməyə qadirdirlər.

İndisə azadıq. Artıq ev əşyalarının qapı-divara dəyməsindən qorxmuruq. Uşaqlar sərbəstdirlər; ucadan danışır, atılıb-düşür, hətta evin içində qaçirlar da. Mən “susss...” edib uşaqları susdurmaq adətini kasıbyana bir vərdiş kimi rahatlıqla unuda bilərəm artıq.

Azadlığı bütün ruhumla hiss edirəm. Onu dilə gətirəndə isə Əmir bu cür mühüm kəlməni kiçik və dəyərsiz hisslərlə bağlı işlətməyimə qarşı çıxır. Onunçün azadlıq bəşəri mənə kəsb edir. Eləcə də tarixi bir anlamı var.

Üçüncü dünya ölkələrinin birində, səsli-küylü bir məhəllənin əlli kvadratmetrlik əyri-üyrü bir daxmasında... Ah, mən axı necə bu qədər nadan ola bilərəm?

Əmir evdə olduğu müddətcə mənim nadan olmağa haqqım yoxdur. Ona görə də evdən gədənədək səbir etməliyəm.

Həyəti samanlıq güldəfnəsinin ətri bürüyüb. Yuxarıdakı qonşunun üyütgəci var. Onunla kilokilo göy-göyərtili üyüdü. Bu iyə öyrəşməyim düz bir həftə çəkdi. Evin pərdələrisə məndən qabaq adət etdi bu qoxulara; parça yerinə güldəfnəsi qoxur.

Mətbəxdə oturub sakitlik nədir bilməyən, iydən, səsdən, ağcaqanaddan korluq çəkməyən həyətimizə baxıram. Divarları betondandır. Şüşəli mətbəx qapısının üzərində bir-birinə bənzəyən üç kiçik pəncərə var. Heyif ki, asiman uzaqdadır. Kiçik bir zərrəsini görməyə çalışsan, boynunun ardına qırışlar düşər. Həyəti abıra salmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxmışam. Dam örtüyündən kiçik kölgəlik düzəltmişəm. Şüşə qapının üzərinə neon lampa asmışam. Bir neçə güldən qoymuşam. Uşaqlarsa divarlara bir aləm oyuncaq asıblar.

Qalxıb işıqları yandırmalıyam. Gün işığı evə qeyri-bərabər səviyyədə düşür; mətbəxdə elə indidən gecədir, qonaq otağında qürub çağı, yataq otağında isə hələ günortadır. Şadiylə Şahinə

səslənirəm. Harada itib-batıblar, görəsən? İlk həftə yağlı kötəkdən, bir az da qəribçilikdən sonra indi də evdə qala bilmirlər. Onların gedişiyə sanki bütün səslər də gedib. Nadir hallarda günortadan sonra ev bu cür sükuta qərq olur. Bu yalnızlıq hər gün həsrətini çəkdiyim yalnızlıqdan deyil. Daha çox kimsəsizlik kimidir. Sanki hamı çıxıb gedib, sən isə evdə unudublar.

Ayağımı digərinin üzərinə aşırıb həyətin yaxınlığındakı beton divara zillənirəm. Divarlar və tək-cə yemək qoxusunu sızdıran pəncərələrin ardında olanlar haqda düşünməyə bilmirəm. Bu qədər divarlara baxmağın nə faydası var axı? Yaxşısı budur, stulumu o yana çevirim. Bəzən stulun yönünü bir balaca çevirmək belə adamın halını dəyişir.

Elə bu anda səs gəlir. Bu evin yaşadığımız digər evlərdən fərqi ondadır ki, divarlar içəri tək-cə soyuğu, rütubəti deyil, səsi də keçirir. Bu evin heç bir divarı həqiqi divar deyil. Onlar başqalarının həyatından gələn səsləri özündə saxlayıb vaxtında ötürməyi bacaran gəcdən ibarət laylardır. Qulağını divara dirəməyə ehtiyac yoxdur. Uzaq məsafədən belə səslər bəmədən, astaca eşidilir.

Ancaq bu səs bu həyatın heç bir səsinə bənzəmir. Elə bil başqa bir dünyadan gəlir; uzaqdakı həmin o asiman parçasından. Qəlbin səsidir sanki. Kaset deyil. Canlı səsidir. Dəf səsidir. Kimsə dəf çalır. Bu bina və dəf? Səs getdikcə yüksəlir.

Bütün səslərdən daha yüksək. Sürətləndirilmiş kadrlarda tez-tez dəyişib, inkişaf edən embrion kimi böyüyürəm. Stuldan çıxacaq qədər böyüyürəm. Arxa həyət canlanıb sanki. Divar geri çəkilib. Dəf səsi dördüncü mərtəbədən gəlir. Əl-qolumu tərpedib fırlanıram. İndi artıq digər pəncərələrə bənzəməyən dördüncü mərtəbədəki həmin o pəncərəyə baxıram.

Gözlərimi bağlayıb, ürəyimin səsinə dinləyirəm. Gözlərimi açandasa mətbəxin ortasında dayanıb ağziaçıq mənə baxan Şahinlə Şadını görürəm.

3

Əmir deyir: “Evi satıram”.

Gözlənilməz cümlələrdən zəhləm gedir. Həmişə hazırlığa ehtiyac duyuram. Bədəhətən görülən iş mənlilik deyil. Buna görə də həmişə bir addım geridəyəm. Toya da, yasa da gecikirəm. Anam deyir, “toydan sonra yaxılan xına nəyə gərəkdir?” Əmir sə “ilkin əlamətlərini öncədən görmək istəməyən adam sonradan baş verənlərin hamısını qəfildən, özü də bir yerdə həzm etmək məcburiyyətindədir”, – deyir. İndi mən, doğrudan da, həzmsizliyə düçar olmuşam. Əmirin sözlərini dərk edə bilmirəm.

Bu evə köçəndən bəri ilk dəfədir ki, bu sözü deyir. Satmaq, yəni bu evdən getmək. Təzəcə aldığımız evdən. Hələ heç bir ili tamam olmayıb.

Hamı maşın dayanacağına toplaşılıb. Sonradan binanın komendantı təyin olunan kişi qonşuların bir-birilə tanış olması üçün özlərini təqdim edib, kimin ev sahibi, kimin kirayənişin olduğunu demələrini xahiş edir. Növbə mənə çatanda, “ev sahibi”, – deyirəm və bu sözün şirinliyindən təəccüb edirəm. Evə qayıdıram. Bu kəl-

məni yedikdən sonra damaqda dadı qalan şokolad kimi tamsınıram. Ev sahibi. İlahi, mən ev sahibiyəm. Ev sahibi.

Bu kəlmə məni daha sanballı edib. Artıq məğmun, dərbədər deyilik. Bu divarlar bizə məxsusdur. Bu pillələr bizimdir. Bu hamam, ayaqyolu hamısı bizimdir. Neçə müddətdir bu ovsunlu kəlmənin sehrinə düşmüşəm. İnana bilmirəm ki, adi bir söz adamı bu kökə sala bilər. Açıqı, ev sahiblərinin bu qədər ləzzət aldıklarını bilmirdim.

– Eşidirsən nə deyirəm? Evi satıram. Mənə pul lazımdır. Bir-iki günə alqı-satqı ofisindən baxmağa gələcəklər.

Artan yaşımın mənə verdiyi imtiyazlardandır ki, həmin anda cuşa gəlib özümdən çıxmıram. Bir göz qırpmında mümkün olan bir neçə rəftarın arasından ən münasibini seçirəm. Evi oturmaq da qorumaq olar.

– Ev satılmayacaq.

Səs tonum xoşuma gəlir. Titrəmir. Həyəcanlı deyil. Özündən əmindir.